

КРЮКОВА Юлія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Воли, 13, Луцьк, 43025, Україна (krjukowajuli@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7769-3402>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.6>

Бібліографічний опис статті: Крюкова, Ю. (2026). Усний & Письмовий переклад як новітня метатеорія перекладацької суб'єктності: від архаїчного медіатора до цифрового мультимодального агента (Частина 2). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 66, 55–67, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.6>

УСНИЙ & ПИСЬМОВИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК НОВІТНЯ МЕТАТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ: ВІД АРХАІЧНОГО МЕДІАТОРА ДО ЦИФРОВОГО МУЛЬТИМОДАЛЬНОГО АГЕНТА (ЧАСТИНА 2)

Анотація. Друга частина розвідки продовжує фокусуватись на проблематиці, якій була присвячена перша частина дослідження. У ньому перекладознавча царина як така постає не тільки сукупністю окремих теорій, принципів, методологій, а гнучкою метатеоретичною рамкою, яка інтегрує в собі те, що впродовж тривалої історії галузі протиставлялося під час вивчення міжмовної, міжсеміотичної та міжкультурної медіації. Сьогодні триває спроба довести, що в сучасному гуманітарному вимірі переклад дедалі яскравіше проявляє себе як міждисциплінарний простір перетину найрізноманітніших епістемологічних парадигм з лінгвістичного, когнітивного, культурологічного, філософського, технологічного спектру, де усне vs. письмове є нерозривною єдністю онтологічного рівня. Стаття покликана переосмислити перекладознавчі підвалини в контексті метадисципліни, здатної до рефлексії над своєю методологічною базою, концептуальним наповненням, якістю прикладного забезпечення тощо. Актуальність дослідження зумовлена насамперед глибинними трансформаціями перекладацької практики в епоху стихійної дигіталізації, ШІ, мультимодальних процесів, розвитку інклюзивних моделей доступності, загальнокультурних поворотів з акцентом на постгуманістичні віяння та метамодерну чутливість. За таких умов нагальним постає погляд на перекладознавство, яке враховує складні конфігурації взаємодій між людиною, інституціями, технологіями, алгоритмами, мовами, культурами тощо. Метою розвідки є окреслення й аналіз перекладознавства як метатеорії, яку конструюють ключові концептуальні ноди, що формують її трансверсальне тло, а також аналіз трансформаційного становлення постаті перекладача в контексті мультимодальних і цифрових парадигм. Об'єктом дослідження є сучасний перекладознавчий вимір, а предметом – метатеоретичні нодові моделі осмислення перекладу й шляхи репрезентації перекладацької агентивності в новітніх реаліях. У статті запропоновано розрізнення між теорією як системою окремих аспектів перекладацької діяльності та метатеорією як якісно новим рефлексивним ступенем аналізу, у якому переклад проблематизовано крізь онтологічно-епістемологічні фільтри. Суттєву увагу приділено так званім нодам перекладознавства, трактованим як вузлові формації, де відбувається калібрування напруги між дихотомічною природою усного vs. письмового задля продуктивного діалогу традиційного й інноваційного.

Зроблено висновок про те, що запропонований підхід позиціонує переклад як одну з фундаментальних гуманітарних практик сучасності, котра вчить культурній рефлексії, соціаль-

ній взаємодії, професійній етиці, технологічній обізнаності, критичному механізму орієнтації в цифровому, глобалізованому й технологічно та інформаційно перенасиченому світі.

Ключові слова: перекладознавство, інтерпретатор, перекладач, дихотомія, консолідація, міждисциплінарність, рефлексія.

KRIUKOVA Yuliya – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Natural Sciences and Mathematics, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13, Vohyn Ave., Lutsk, 43025, Ukraine, (krjukowajuli@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7769-3402>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.6>

To cite this article: Kriukova, Yu. (2026). Usnyi ta pysmovyi pereklad yak novitnia metateoriia perekladatskoi subiektnosti: vid arkhainnoho mediatora do tsyfrovoho multimodalnoho ahenta (Chastyna 2) [Interpreting & Translation as a contemporary metatheory of translational subjectivity: from the archaic mediator to the digital multimodal agent (Part 2)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 66, 55–67, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.6> [in Ukrainian].

INTERPRETING & TRANSLATION AS A CONTEMPORARY METATHEORY OF TRANSLATIONAL SUBJECTIVITY: FROM THE ARCHAIC MEDIATOR TO THE DIGITAL MULTIMODAL AGENT (PART 2)

Summary. The second part of the article continues to focus on the issue that the first part deals with, where translation studies as such is not merely a set of different theories, approaches, methodologies but flexible metatheoretical frame, that integrates what has long been opposed throughout discipline's history while learning interlingual, intersemiotic, intercultural mediation. The given paper further attempts to demonstrate that in the contemporary humanitarian dimension translation is increasingly emerging as an interdisciplinary space of convergence of different epistemological paradigms of linguistic, cognitive, cultural, philosophical, technological nature where oral vs. written is inseparable unity of ontological level. Accordingly, the article aims to reconceptualize translation-theoretical foundations in metadiscipline environment, able to reflexive engagement with methodological base, conceptual context, applied component, etc. The research's relevance is determined by thorough transformational processes in translation studies in the period of rapid digitalization, AI, multimodality, inclusive models of accessibility, cross-cultural turns emphasizing on posthumanist perspectives and metamodern sensitivity. Under such circumstances, it becomes essential to view translation studies as a field that accounts for complex configurations of interaction among a human being, institutions, technology, languages, algorithm, cultures, etc. The aim of the study is to outline and to analyse translation theory as meta-theory that consists of key nodes that shape its transversal horizons; to investigate the evolution of translator's subjectivity in the context of multimodal and digital paradigms. The object of the article is the contemporary dimension of translation studies where the subject is meta-theoretical nodes of translation and the ways of translator's agentivity under present-day conditions. In the course of investigation, an attempt is made to distinguish between a theory as a system of distinct aspects of translation activity and meta-theory as qualitatively new level of theoretical reflection where translation is viewed from the onto-epistemological perspective. Considerable attention is given to the so-called translation's nodes where the tension between the dichotomous nature of oral vs. written is calibrated in order to foster a productive dialogue between tradition and innovation. It is made a conclusion that according this approach the translation is viewed as one of the fundamental contemporary practices that fosters cultural reflexivity, social interaction, professional ethics, technological literacy in a digital, globalized, and informationally saturated world.

Key words: translation studies, interpreter, dichotomy, translator, consolidation, interdisciplinarity, reflexivity.

Постановка проблеми. У першій частині розвідки здійснено теоретико-діахронічний скринінг епох та віх, що безпосередньо вплинули на процеси розрізнення та консолідації усної та письмової діяльності у перекладознавчій царині. Процес локаль-

ного становлення *усне vs. письмове* в перекладі синхронізовано із загальним розвитком фундаментальної культурної дихотомії *logos vs. ratio*. Такий компаративний прийом допоміг наочно продемонструвати причинно-наслідковий зв'язок між трансформаціями на рівні людської свідомості та тим, що відбувається в перекладі. Прояснити, як глобальне неминуче екстраполують на локальне, видозмінюючи мислення з *лінійного* на *ризоматичне*. Результати дослідження, отримані в першій частині розвідки, дають підстави стверджувати, що ХХ ст. стало своєрідною точкою незворотності процесів у розвитку меж людської свідомості. Крах міфу, метанаративів, деконструкцію культурних дихотомій безпосередньо трансльовано і на перекладознавчий вимір. Те, що розділене *ratio*, у ХХІ ст. починає шлях до цілісності у взаємодіях, перехрещеннях, гібридизаціях. Метанаратив модерності, присвячений абсолютній владі, прогресу, раціональності, стабільності, системності, тріщить по швах, втрачаючи свої лідерські позиції. Постмодерна філософія від Ф. Ніцше до Ж. Дерріди й Ж. Дельоза це лише підтверджує, доводячи: те, що впродовж століть мало статус недоторканності й стабільності та вважалося основою основ, виявилось крихкою ефемерною конструкцією.

У гуманітаристиці ця криза унааявлена через деконструкцію дихотомій *тіло vs. свідомість*, *форма vs. зміст*, *голос vs. письмо*. Однак саме перекладознавство стає тим виміром, де цей ментальний зсув проявляє себе сповна, оскільки професія перекладача як теоретичний вимір у вузькому значенні, так і перекладознавство у широкому сенсі як наука тривалий час перебували в тенетах стійких протиставлень: *translation vs. interpreting*, *динамічний vs. статичний*, *текстуальний vs. спонтанний*. Позаяк модерні теорії прагнули все структурувати та стабілізувати, усний переклад під ці канони не підпадав, бо являє собою живу, динамічну діяльність, у якій провідну роль відіграють швидкість реакцій та пам'ять. Натомість письмовий переклад є наочним прикладом раціонерованого способу мислення, а отже, роботи з текстом, де домінує статика, аналіз, ефект відкладеного часу, редагування.

Проте вже друга половина ХХ ст. починає дестабілізацію та руйнацію цього поділу. Відомий французький філософ Ж. Дерріда (Derrida, 1985) каже нам, що ідея *чистого* голосу, що є, так би мовити, носієм абсолютної присутності – ніщо інше, як міф, оскільки голос – це не щось оригінальне за своєю природою, а отже, й письмо не його копія, вони взаємодоповнюють та взаємопронизують одне одного. Тож *a priori* не існує *усного* без *письмового* й навпаки, бо кожен містить в собі елемент *іншого* (Derrida, 1985). Ж. Дельоз (Deleuze, 1994), зі свого боку, теж піддає критиці стійкі до змін форми та фіксовані сутності. На його думку, *буття* – це динамічний потік становлення, де будь-яка структура є лише тимчасовою конфігурацією руху (Deleuze, 1994). Отже, фактор дочасної стабільності є тим, що визначає архітектоніку потоку. Такий епістемологічний вектор нейтралізує протистояння між двома типами діяльності в перекладі й робить їх двома фазами єдиного процесу смислотворення, де модус *письмового* не полярність *усного*, а лиш інша швидкість та топологія. Якщо філософи-постмодерністи деконструють міф про прерогативу *голосу*, то сучасні когнітивні та мультимодальні дослідження (Alvstad, Hild, Tiselius, 2017) не лише практично підтверджують те, що філософія ХХ ст. осмислила теоретично, але й демонтують ще один міф щодо *чистої спонтанності* в усному перекладі. Адже *interpreting* не є мимовільним явищем, а опирається на письмові структури (*embodied cognitive structures*, патерни, скрипти), інтегровані в тілесність та когніцію перекладача. Відповідно й письмовий переклад, згідно з даними емоційно-когнітивних розвідок, несе в собі відбиток *голосу*, що промовляє крізь ритм, інтонацію, інтенціональність.

Як результат, ХХІ ст. наочно демонструє те, до чого ХХ ст. лише підводило: жорсткий поділ *усне vs. письмове* перестав бути актуальним. Гібридні практики сьогодення (*speech-to-text*, *live-captioning*, жестово-текстові інтерфейси) єднають два окремі полюси в цілісну мережу взаємопереходів. У свою чергу метамодерний жест лише підсилює цей процес трансформації дихотомійних форм у гібридні. На відміну від Модерну, що прагне розділити, й Постмодерну, що хоче декон-

струювати, Метамодерн намагається віднайти спосіб, як відкалібрувати напругу між полюсами, не руйнуючи їх. Саме таке світоглядне бачення, власне, і дає змогу не протиставляти *translation* та *interpreting*, а співіснувати в при-таманному Метамодерну режимі коливань, *oscillation*.

У минулому стійкі дихотомії *усне vs. письмове*, *оригінал vs. переклад*, *перекладне vs. неперекладне*, *людське vs. машинне* сьогодні поступово засвідчують втрату свого пояснювального потенціалу в перекладознавчій царині. Адже переклад у сучасних умовах дедалі частіше опирається на мультимодальність, дигіталізацію, мережеву й гібридну комунікацію – умови, у яких бінарності втрачають свою онтологічну адекватність. Такі екзистенційні зміни неминуче трансформують і роль перекладача, оскільки сферу його компетентностей суттєво розширено. Він діє як інтерпретатор усного мовлення, продуцент тексту, оператор дигітальних інтерфейсів, учасник соціальних і інституційних мереж, реконфігуратор смислових рамок тощо. Це все реалії, в умовах яких перекладознавство зобов'язане переглянути свої базові налаштування й зрозуміти, що настав час вийти за межі теорії в простір метадисциплінарності.

Актуальність дослідження зумовлена потребою окреслити нову перекладознавчу модель, що спроможна описати переклад як мережеву систему, де взаємодіють письмове, усне, цифрове, тілесне, мультимодальне, концептуальне не в протиставленні, а як взаємопов'язані *ноди* цілісного метапростору. **Наукову новизну розвідки** становить розгляд перекладознавства не як теорії, заснованої на дихотомічному протиставленні позицій, а як метатеоретичний вимір, що калібрований динамічною системою *нод* й уможливорює концептуалізацію перекладу не як лінійної системи, а як гнучкої моделі взаємочинних модусів смислотворення, що є якісно новим поглядом на перекладознавчу царину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо керуватися заявленою логікою дослідження й спробувати поглянути на перекладознавство як на метатеорію з мережево-вузловою природою, необхідно відтворити своєрідну мапу ключових наукових поворотів, які скеровували традиційний вектор у метавимір.

Від кінця ХХ ст. перекладознавство зазнає яскравого онтологічного переформування, яким, власне, й започатковано рух від теорії еквівалентності в напрямку перших проявів культурно-ідеологічних метарефлексій. Переклад перестали позиціонувати як нейтральний міжмовний транзит значень, а почали трактувати як акт інтервенції. Ключовими працями вважають *The Translator's Invisibility* Л. Венуті (Venuti, 1995) та *Enlarging Translation, Empowering Translators* М. Тимочко (Tymoczko, 2007), що підсвічують політику видимості / невидимості перекладача. Вагомим внеском став наративний підхід М. Бейкер (Baker, 2006), крізь призму котрого переклад постає продуцентом соціальних патернів та наративів. У нашому дослідженні він послуговує основою *концептуальної ноди*, коли мова йтиме про те, що центральні труднощі перекладу криються не так у лексико-граматичній площині, як спричинені ідеологічними передумовами. Також ХХІ ст. порушило питання соціологізації перекладу, коли суб'єктність перекладача відходить від антропоцентристських налаштувань у вимір множинної агентивності й паритетних взаємодій. Теоретичний фокус текстоцентризму зміщено в бік багаторольової перекладознавчої інфраструктури. У цій ніші актуальними стають праці про *translation sociology* та *translator agency* – напрями в яких активно працюють М. Інгіллері (Inghilleri, 2012), М. Вольф (Wolf, 2007) та ін. Не меншої значущості набула й акторно-мережева теорія (*Actor-Network Theory*) Б. Латура (Latour, 2005), котра, власне, послуговувала своєрідним підґрунтям сучасних перекладознавчих ідей, адже мережа акторів напряму корелює з множинним перерозподілом ролей в акті перекладу. Бо в наш час він вже не одноосібний процес, а масштабне дійство, у якому взаємодіють люди, тексти, технології, алгоритми, інституції й т. ін., формуючи мережево-агентивний метапростір перекладу. Черговий метазсув стався тоді, коли розпочато нейтралізацію дихотомічного протистояння на рівні *усний vs. письмовий* переклад. Інтерпретологію починають трактувати не як щось дочірнє від письма, а як подію, взаємодію, мультимодальний процес. Стрижневими віхами тут визнано праці Д. Жилія *Basic Concepts and Models for Interpreter and*

Translator Training (Gile, 2009), Ф. Пьоххакера *Introducing Interpreting Studies* (Pöchhacker, 2004) та ін. Саме на ці аспекти дослідження опираються обґрунтовані нами *подієва* та *тілесна* ноди. Ще одним підмурком нашого бачення проблеми вважаємо хвилю розвідок, присвячених когнітивно-тілесному аспекту (*eye-tracking*, *think-aloud*, аналіз пауз, зусиль, рішень). Зазначений вектор дослідження започаткований ще наприкінці ХХ ст. й активно розвивається нині. У контексті статті ці процеси дотичні до *embodied cognition*, у межах яких переклад постає як осмислено-втілена практика, де жест, дихання, моторика й т. ін. не тло, а паритетні механізми-учасники. Не менш вагомим у контексті розвідки є колективне дослідження І. Альвстад, А. Хільд та Е. Тізеліус *Methodological Approaches in Translation Process Research* (Alvstad, Hild, Tiselius, 2017), яке розширює уявлення про переклад як виключно когнітивний чи дискурсивний процес і акцентує увагу на тілесно-матеріальному вимірі перекладацької діяльності. У зв'язку з зазначеним особливої ваги набуває *нода тілесності*, що демонструє включення до спектру інтересів метатеорії не лише мовно-дискурсивних, але й сенсомоторних, афективних та фізіологічних аспектів перекладацького процесу. Окремим вагомим складником є мультимодальність, у межах якої переклад розглядають не лише як міжмовну, але й як міжканальну операцію, що передбачає взаємодію різних семіотичних систем: вербальної, візуальної, аудіальної, тілесної й цифрової. Класичними працями щодо *multimodal turn* і мультимодального аналізу, на які спираємося в нашому дослідженні, є роботи Г. Кресса й Т. ван Льовена (Kress; van Leeuwen, 2001); Х. Діас-Сінтаса та А. Ремаель (Díaz-Cintas; Remael, 2007). Саме нодова проєкція дає змогу поглянути на переклад як на мультимодальний феномен, де перекладацькі рішення є рівночасно темпоральними, семантичними й візуально-інтерфейсними.

Окрім уже нами перерахованих віхових точок, що вплинули на те, яким перекладознавство є сьогодні, не менш рушійними від початку 2000-х років стали технологічний і постгуманістичний зсуви. У їхніх межах центральним визнано факт, що технології змінили переклад як такий. Зокрема, йдеться

про *CAT-tools*, машинний та нейромережевий переклади, постредагування, крауд-сорсинг, фан-переклад, імплементацію елементів *VR* та *AR* тощо. Серед провідних дослідників цифрової трансформації, на чий результат ми спираємося, – це М. Гаган (O'Hagan; Ashworth, 2002), котрий у співпраці з Д. Есфорт досліджує *user-generated translation*, фан-практики; М. Кронін (Cronin, 2013) та ін. Саме тут і сформована *цифрова нода*, що є рівноправним складником метатеорії, де перекладацькі рішення стають даними, стиль – профілями в мережі, суб'єктність – однією з агентивностей у платформній інфраструктурі. Однак важливо наголосити на тому, що своєрідне теоретичне підґрунтя, із якого, власне, й проростають ідеї мережовості, метатеорії і т. ін., закладене ще у ХХ ст. філософами-постмодерністами. Саме їхні праці створили теоретичний фундамент дихотомічної деконструкції та дали поштовх до виходу з фіксованої понятійної зони теорії у відкриту, динамічну сферу концептів та метатеорії. Тут, зокрема, варто сказати про французького філософа-постмодерніста Ж. Дерріда (Derrida, 1985), який нівелює прерогативу *голосу* над *письмом*, що, власне, й спонукає до переосмислення *усного* vs. *письмового* в перекладі. Зі свого боку, німецькі мислителі Г. Гадамер (Gadamer, 2013), П. Рікер (Ricoeur, 2006) працювали на поприщі *герменевтики*, що дало змогу інтегрувати переклад у площину горизонту та інтерпретацій і дало можливість поглянути на переклад як на щось значно масштабніше, ніж просто механічна міжмовна діяльність. Філософські розвідки Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі (Deleuze; Guattari, 1983) важливі для нас як спосіб осмислення переходу лінійного мислення у ризоматичне, де концепт мислиться як подія, інтенсивність, динаміка. Це ті положення, на котрі опирається *концептуальна нода*, в основі якої – потужна філософська легітимізація, що допомагає вийти за рівень роботи з одиницями та працювати в режимі реконфігурації смислових режимів.

Отже, можемо резюмувати, що публікації, здійснені в цьому напрямі за останні десятиліття, свідчать про те, що перекладознавча царина поступово сходить з рейок статичної монотеорії до множинної розгалуженої екосистеми підходів, де кожне розгалуження – це

своєрідна вузлова точка, що працює зі своїм унікальним аспектом. Так, цифрові студії розвивають перекладацьку алгоритмічність та дигітальність; *embodied cognition* інвестує в тілесність перекладацьких процесів; мультимодальність породжує кросканальність; культурно-нарративний план постає концептуальною основою. Однак у нашому дослідженні ми йдемо ще далі й пропонуємо самотутню *інтегративну нодову концепцію*, що об'єднує окремі вузлові проєкції в єдиний метатеоретичний перекладознавчий вимір. Такий крок уможлиблює позиціонування сучасного перекладознавства як мережевої / ризоматичної конфігурації концептотворення, а не як жорстко стратифікованих, дихотомічних видів діяльності. Методологію дослідження становить міждисциплінарний підхід, котрий поєднує компаративний аналіз перекладознавчих теорій, постструктуралістську оптику та деконструкції, теорію мультимодальності, ідеї акторно-мережевої теорії, постгуманістичні підходи тощо.

Мета дослідження – теоретично узагальнити сучасну перекладознавчу царину як метатеоретичний вимір, що являє собою динамічний комплекс взаємочинних вузлових точок, й дескриптивно описати локацію усного, письмового, концептуального, мультимодального, дигітального, тілесного як цілісний метатеоретичний концепт.

Досягнення поставленої мети вимагає виконання конкретних завдань: провести компаративний аналіз концептуально-теоретичних засад перекладознавства як теорії й метанауки; окреслити й обґрунтувати передумови й сам момент переходу від теорії до метатеорії; запровадити поняття *нода* й розвинути його до рівня концепту як ключової одиниці метатеоретичного аналізу; сформулювати й описати стрижневі ноди сучасного перекладознавства, які калібрують тертя між колись дихотомічним у єдиний цілісний континуум усного, письмового, цифрового, мультимодального, концептуального; змодельовати цілісну метапроєкцію перекладу як мережевої системи.

Перш ніж перейти до викладу основного матеріалу нагальним є дати засадниче пояснення концепту *метатеорія*, щоб уникнути його хибного тлумачення в постмодер-

ній сітці координат. Тож окреслимо певну уточнювальну методологічну ремарку того, що ми розуміємо під грецьким префіксом *мета-*, оскільки тривалий час оптику *мета* ототожнювано з універсальною, єдино правильною конструкцією: *метафізика, метамова, метатеорія* тощо, тим самим генеруючи різноманітні дихотомії: чогось зі знаком «+», що перебувало в межах системи та відповідно «-» – усього того, що не вписувалося в її межі. Інакше кажучи, *влада, центр, ієрархія* vs. *периферія, маргінес* тощо. Однак дві світові війни, тоталітарні режими, атомна зброя, Голокост, колоніальна політика, замаскована під універсальні істини, починають викликати недовіру до так званих *вічних істин*, й усе з маркуванням *мета-* стає мішенню для деконструкції, оскільки визначається як інструмент маніпуляцій та насильства, а не *святої* правди. З огляду на те, для постмодерних мислителів (М. Фуко, Ж. Ліотар, Ж. Дерріда та ін.) все, що *мета-* – ніколи не нейтральне, а завше говорить з позиції центру, догми, доміантної культури. Виникає контекст, де метанаратив пригнічує голоси *іншого*, бо метамовне маскує ідеології, нав'язує своє бачення, тому будь-яке *мета-* – це лише ілюзія трансцендентної позиції, яка постійно протиставляє одне іншому. Проте таке усталене значення *мета-* руйнується разом з бінарною етикою в стихії Постмодерну, тим самим потрапляючи в певний парадокс, у якому, бунтуючи проти «*мета-*», Постмодерн сам потрапляє в опозиційний табір, що генерує метанаратив про їхню неможливість. Виникає так званий побічний ефект, котрий неодноразово зазнавав критики, однак це був єдиний шлях спротиву тоталітарним системам.

Отже, на цьому етапі важливо розуміти, що сучасне *мета-* не є тотожним постмодерному *мета-*. У контексті Метамодерну *мета-* корелює з простором, відкритістю, полімодальністю, мережею, процесом, динамікою, становленням й означає не надбудову, центр, домінування, а вихід *за межі*, за межі редукованих дихотомічних моделей, де знання функціонує як сукупність потенцій, як постійне становлення, а не замкнута, статична система. Тож ці ідеї, інтегровані в контекст перекладознавства, перетворюють його на *метатеорію* нового типу, де *мета-* – не запе-

речення, а нівеляція інертної системи. Ідеться не про встановлення центрів, а навпаки, про синтез режимів різних реальностей, не про протиставлення, що претендує на абсолютизацію, а про безкінечну рефлексію умовностей будь-яких сенсів. Як результат, *мета-* не перечить Постмодерну, а проходить *крізь нього*, йде *за межі*, у якісно нові виміри живого простору взаємодії, мультимодального, тілесного, цифрового тощо, полишаючи об'єкти сталих фіксацій у минулому.

Виклад матеріалу. Деконструювавши дихотомію *голос vs. текст* у перекладознавчій царині через нейтралізацію протистояння в загальнокультурній онтологічній бінарності *logos vs. ratio* й вивівши їх на якісно новий рівень двоєдності (злиття двох в одне) на часі черговий постгуманістичний фільтр, через котрий доведеться пройти перекладознавству як такому. Щоб зрозуміти, яким співвідношенням *усного / письмового* повинна конструюватися суб'єктність сучасного перекладача, першочергово необхідно осмислити, чим перекладознавчі студії є нині – *теорією vs. метатеорією*. Якщо говорити про ключовий критерій, котрий, власне, й перемикає категорійний тумблер між ними, так це здатність до розширення та синергії. Щось на зразок *поняття vs. концепт*, де *теорія*, як і *поняття*, вважається чимось стійким, фіксованим, незмінним, своєрідною статичною матрицею об'єкта, що каже нам, як саме влаштований перекладознавчий вимір, за якими правилами і механізмами він діє, які є види, стратегії, тактики й т. ін. Тоді як *концепт*, а отже, й *метатеорія* – це динамічне значення, яке, власне, й закладено в самому префіксі *мета-* (з грец. *мета-* – перетворення, рух, зміна) й корелює з переміщенням *за межі*. У нашому варіанті *за межі теорії*, яка пояснює теоретичні основи феномену перекладу як такого, тоді як метатеорія дає можливість самобутньо рефлексувати ці процеси *в та за* межами теорії. Це так званий *погляд зверху*, коли метатеорія, на відміну від теорії, не механічно виконує дії, а мислить, чому саме явища в перекладознавстві сприймаються так чи інакше, чому реципієнт часто не помічає, що переклад здебільшого маскує певні епістемі, ідеології, чому в межах теорії виникають дихотомії, які між собою конфлік-

тують, та як ці опозиції характеризують культуру й суспільство загалом.

Тож якщо говорити про модерне / традиційне перекладознавство, то це, безумовно, вимір теорії, котра мислить, як і суспільство, форматом дихотомій: *форма vs. зміст, дослівний vs. вільний, свій vs. чужий, еквівалентність vs. динамічність*. Це простір, у якому постійно йде пошук *ідеального* перекладу й *правильних* правил; зорієнтованість на один об'єкт, для котрого ця загальна теорія і сформована. Однак друга половина ХХ ст. цей модерний фрейм, у якому переклад мислиться як стійкий до змін феномен, а перекладач – як невидимий посередник, чия діяльність – набір із протиставлень, починає нейтралізувати. Перекладознавство виходить за свої усталені межі у вимір *над* – континуум, де не просто карбуються чергові теорії, а відбувається їх переосмислення. Приміром, такі дослідники перекладознавства, як М. Бейкер (Baker, 2006), М. Тимочко (Tymoczko, 2007), Л. Венуті (Venuti, 1995), С. Басснетт (Bassnett, 2014), А. Пім (Pym, 2010) порушують не тільки питання про те, як перекладати, але й те, які передумови це зумовлюють, чому одні теорії маргіналізовані, а інші превалюють. Метарівень не обирає з багатьох якусь одну панівну теорію, а, навпаки, поєднує їх між собою. Коли сплітаються культурне, когнітивне, феміністичне, постколоніальне, постгуманістичне, алгоритмічне, то йдеться не про сферу впливу якоїсь однієї з теорій, а про метарівень колективної взаємодії. У метапросторі відбувається своєрідна рефлексія теорій, осмислюється роль перекладу в парадигмі знання, культури, соціуму, а також те, як він конструює реальність. Метавектор підсвічує той факт, що переклад може виступати інструментом влади, генерувати наративи, бути механізмом формування культури, поколінь, тілесності, пам'яті.

Сучасні теоретики та практики перекладу С. Альвстад, Е. Тізеліус (Alvstad; Tiselius, 2017), М. Кронін (Cronin, 2013), А. Пім (Pym, 2010) не просто описують нові види перекладу (*speech-to-text, fansubbing* та ін.), а порушують питання про його статус в епоху цифровізації, коли перекладач мислиться як вузол у сплетінні агентивностей (людина, машина, алгоритм, нейромережа). Метатеоретичний статус виявляє себе в тому, що

пояснено, у який спосіб теорія інтегрована та взаємодіє з ширшими культурними, соціальними, технологічними, філософськими контекстами. Центальною постає не лише сама практична перекладацька діяльність, але й різновекторні, дотичні до неї дискурси. Так, праці М. Бейкер (Baker, 2006), М. Тимочко (Tymoczko, 2007), Л. Венуті (Venuti, 1995) – це не лише вивчення та розгляд практичних кейсів, але й глибинний аналіз того, як західна думка імпліцитно формує *свій* переклад. У такий спосіб перекладознавство виходить за межі власного вузькоспеціалізованого поля й стає місцем для інших пластів культури й науки. Відбувається стихійний обмін досвідом, активуються наукові колаборації з різними галузями знання, враховуються процеси глобалізації, гібридизації, постгуманізму в їх широкому значенні. Переклад функціонує в середовищі метатеоретичних перетинів, що розвиває межу між перекладом і тілесністю, екокритикою, постгуманізмом тощо.

Глобальний розмах усіх цих змін на перетині теорії та метатеорії пробуджує до життя концептуального суб'єкта, котрий все ще залишається професіоналом в рамках теорії, однак вже перетворюється на перекладача, який розвиває іншу модель свідомості, що існує у світі мереж, текстів, алгоритмів та метапросторів. Отже, сучасна перекладознавча царина є одночасно теорією й метатеорією, оскільки спирається на наявні теоретичні надбання й при цьому аналізує, рефлексує, доповнює, здійснює якісно новий метатеоретичний синтез. Профіль перекладача в рамках метатеорії теж докорінно еволюціонує. Мова, котра є основним перекладознавчим потенціалом, у час постгуманістичних віянь змінює свій онтологічний статус, адже вже не належить лише людині, а розпорошена між інтерфейсами, алгоритмами, нейромережами, кодами, системами розпізнавання тощо. Перекладач стає тим метафасилітатором, який корелює ці процеси. Бо коли алгоритм перекладає, він реалізує закладені патерни, не усвідомлюючи, проте, їх, і лише роль перекладача вносить певний сенс, етику, інтонацію, історію. Він стає тим, хто, окрім слів, знається ще й на метапроцесах.

Гібридна тілесність до біологічного статусу додає цифровий інтерфейс. Розвивається

такий собі апгрейд Дельозівської машини бажань, де тіло мислить разом із технікою. Через екран, навушники, клавіатуру, мікрофон, що вже не просто інструменти, а продовження чуттів. Постмодерне *тіло без органів* у Метамодерні перенароджене в тіло, доповнене опцією усно-письмової взаємодії, мисленням у ритмі мови й машини.

Дедалі очевиднішим стає той факт, що на місце авторської абсолютності приходить *множинність*. Своєрідна філософсько-аналітична паралель з ідеєю *смерті автора* Р. Барта (Barthes, 1977) та *тіла як функції* М. Фуко (Foucault, 1977), що спричиняє з'яву суб'єктної множинності. Коли Р. Барт у своєму знаменитому есе «Смерть автора» каже, що минув той час, коли творець тексту вважався монополістом та джерелом сенсів, то це радикально змінює уявлення про текст як такий. За словами мислителя, текст більше не належить тому, хто його створив, він перетворюється на поле гри, де переплітаються культурні коди, інтертексти, читачі, дискурси. Такий Бартівський жест має пряму аналогію й у перекладі, адже тлумач вже не єдиний канал міжмовної передачі, а одна з багатьох позицій у текстуальному полі, так би мовити, локація колективного співтворення значень. Тепер переклад творить не лише суб'єктність інтерпретатора, з'являється множинність інстанцій сенсу, переклад стає децентрованим і продукованим багатьма агентами. Постає ціла рольова архітектура перекладознавчої галузі, де смисл формує не лише постать перекладача, але й культура, алгоритм, нейромережа, технології (*CAT-tools*, *MT*), мультимодальні параметри тощо. Слідом за Р. Бартом філософ Постмодерну М. Фуко до цієї формули додає ще один суттєвий компонент, згідно з яким автор не зникає повністю, а стає *функцією* (Foucault, 1977). Це ситуація, котру ми спостерігаємо також у перекладі, адже перекладач із технічного виконавця стає конфігурацією позицій, стратегій, ролей, норм.

Отже, переклад як метатеорія практично демонструє те, що Р. Барт та М. Фуко доводять теоретично, бо акт перекладу не належить лише суб'єктові, а є мережовим, множинним, агентивно розподіленим. На зміну єдиному правильному перекладу, привілейованій позиції *усного* чи *письмового*, антропоцентристській

позиції перекладача приходить поліфонічність сенсів, варіативність перекладів, множинність суб'єктів. Теорія, у якій була чітка вертикаль оригіналу, в метатеорії стає горизонтальною мережею розгалужених ролей.

Нова алгоритмічна етика є ще одним аспектом метатеорії. Постгуманістичний вимір ставить перед перекладачем нові виклики й питання, серед котрих: *хто несе відповідальність за те, що створює машина й що має / немає права з цим робити перекладач*. Традиційна перекладацька етика контексту теорії тривалий час орієнтувалася на дихотомію *свій vs. чужий*. Ключовим було питання, як себе поводити з *чужим* текстом, голосом, культурою, як не привласнити *іншого* й водночас не зрадити своє, власні професійні та моральні принципи. Усе те, що А. Берман (Berman, 1992), Л. Венуті (Venuti, 1995), П. Рікер (Ricoeur, 2006) вписували в *етику гостинності*, намагаючись зрозуміти, як приймати *чужого*: у міру *доместикуючи* чи *форенізуючи*. Однак з появою алгоритмів класична схема *автор-перекладач-читач* доповнена ще однією позицією – *алгоритм*, який не є моральним агентом, а отже, не здатний обирати чи відповідати за те, що він обчислює, бо функціонує на рівні статистичних операцій. Через це в умовах реальної практики відповідальність *de facto* падає на перекладача. І якщо він стає тим, хто бездумно схвалює рішення, етика зникає, залишаючи лише технічну процедуру. Саме з цих причин рівень метатеорії генерує новий тип перекладацької етики, яка діє на кшталт фільтру між алгоритмом і цільовою публікою. Вона вчить діагностувати та прораховувати ризики, що видає алгоритм, розрізняти та ідентифікувати фактологічні огріхи, культурні деформації, расові, політичні, гендерні упередження, некоректні формулювання тощо. Трапляється, що машина вирівнює фемінітиви, блокує маркери мови меншин, передає расистські чи сексистські *patterns* тощо. У цій перспективі цікавим постає феномен *подвійної чужості*, коли *іншим* стає не тільки *чужа* культура, але й алгоритм як *інший* вид раціональності. Відповідно зростає в прогресії й концепт *свого*, який починає співвідноситися вже не лише з цільовою культурою, а й з обстоюванням загальнолюдських цінностей як таких, на які

полює безособова алгоритмічна суб'єктність. Так, приміром, коли машина несвідомо реалізує стратегію відбілювання ідеологій та вилучає маркери колоніальності, сексизму, політичної некоректності, саме від перекладача залежить, як діяти: чи стати на бік гіркої правди вихідника, чи обрати алгоритмічний нейтралітет.

У перекладознавчому вимірі, який дедалі активніше екстраполюють на простір метатеорії, змін зазнає й перекладацька суб'єктність, що стає розпорошеною, фрагментарною, гібридною, колективною. Субтитрування генерує цілі комюніті фан-перекладачів, нейромережі апгрейдяться тисячами мікрорішень, *AI* невпинно навчається за посередництвом людських патернів мислення. Одноосібний автор зникає, натомість з'являється множинність в оболонці цифрового тіла, що стає ще одним метатеоретичним концептом. Ідеться про те, що перекладача позиціоновано не тільки як фізіологічне й професійне тіло, а як синтез із алгоритмічних відбитків, цифрових слідів, профілів, інтерфейсів – тих численних проявів, через посередництво яких він існує в перекладацькому всесвіті.

Оптика того, хто такий перекладач, у межах *теорії vs. метатеорії* має суттєві відмінності. Так, поки перекладознавство існувало в межах теорії *translator*, його визначувало як професіонала з конкретними *skills у письмовій vs. усній* галузі, котрий чітко діє згідно з усталеними посадовими інструкціями: транслює певний текст із мови *A* в мову *B*. Коли ж перекладознавство починає дивитися ширше та аналізує не лише сам переклад як практичну діяльність, а й середовище, де його згенеровано (глобалізація, технології, інфраструктури тощо), вектор курсує в бік метатеорії. Невдовзі такі зміни дають нам зрозуміти, що в перекладача немов з'являється дигітальний двійник (*data body*). Переклад немов щоразу лише шлейф цифрових відголосків: термінологічні бази, глосарії, лог-файли *CAT*-програм, корпуси текстів, що він переклав, власні результати редагувань, статистику натискань, типові помилки й т. ін. Через ці сліди частково можна відтворити всі етапи активності, що здійснив перекладач. Цікавим є й питання тілесності, яке проявляє себе не лише у фізичних рухах, артикуляції,

голосі, жестах, поставі, а працює через *Zoom*, *Teams*, пише в *Trados*, *Memsources*, виконує *live-captioning*, веде переговори в онлайн та в месенджерах, оперує хмарним сховищем документів. Його фізичні рухи продовжуються у кліках, переміщенні курсору, наборі текстового контенту, корективах у документі, примітках та коментарях, використанні емоції тощо. Така метаморфоза перекладацької суб'єктності – *тіло + алгоритм + дані + інтерфейс* – ніщо інше, як матеріалізація постгуманістичного, трансверсального й концептуального в перекладі. Дигітальне тіло – нова буттєва іпостась перекладача, яка дає йому нові можливості, не лише масштабує його діяльність, але й ставить перед ним нові непрості виклики – питання, котрі, власне, й покликана осмислити метатеорія.

Отже, перекладознавча метатеорія – це якісно новий рівень рефлексивного аналізу, метавимір, змодельований не за принципами лінійності, а розгалужено, мультимірно, на зразок мережі, конвергентних екосистем чи славнозвісної *ризоми* (концепт Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі). Такий простір мультиверсивності нівелює будь-який дихотомічний розподіл, немає *центру vs. периферії, усного vs. письмового*, система існує не за принципами протистояння та опору, а синтезу та взаємодії, що формує рухомі, динамічні осередки-сплетіння, між якими рухається концептуальне мислення.

Ризоматичну модель, мережу без ієрархій формують окремі *ноди*, що мають автономний статус, але разом з тим постійно контактують між собою та співдіють. *Ноду* (лат. *nodus* – вузол) визначають як частинку мережевої формації, якою проходять потоки інформації, енергії, інтенсивностей. Вважаємо, що саме на *нодовому* організаційному принципі заоснована перекладознавча метатеорія, який дає змогу різнобічно окреслити механізми її дії та зрозуміти, як вона корелює без ієрархій та складається в цілісну топологію.

У нашому дослідженні терміном *нода* окреслюємо вузлову точку концептуально-смыслову мережі, у якій перетинається й узаємодіє раніше протиставлюване та перетворюється на міжсуб'єктне, міжканальне, міжмодальне сплетіння різних модусів усного, письмового, цифрового, алгоритмічного,

що, власне, й віддзеркалює сучасну гібридно-кластерну природу перекладацької діяльності. Можемо, загалом, виділити декілька ключових *нод*, що локалізують в собі певне смислове навантаження. Кожна *нода* є як окремим модусом, так і частиною єдиної мережі. Так, *подієва нода* співвідносна з усім мовленням, симультаном, спонтанністю, ритмом часу. Інакше кажучи, це діяльність наживо, під час якої рішення приймають у режимі *цейтноту*. Перекладач у цій *нодовій* проєкції перебуває в умовах миттєвої смислотвірної селекції. Адже він той, хто координує живий горизонт теми, відфільтровує другорядне, вирівнює семантичні зсуви заради утримання логічності й динаміки події. Усному перекладові властивий високий рівень невизначеності, оскільки це постійний ризик у реальному часі. Тож *interpreter* повинен володіти техніками компресії / декомпресії сенсу, парафразою, розвивати відчуття адекватності запиту на уточнення тощо. Інтерперсональна етика тяжіє до взаємодії через *eye-contact, face-work*, до збалансовування представлених позицій, до залагодження конфліктів тощо. Рольова рамка інтерпретатора в контексті зазначеного – фасилітатор взаємин. Його діяльність – це керування потенціалом мікрорішень, які координують процес загалом.

Дигітальна нода визначає переклад та перекладача як вузол у цифровій мережі, де перекладацька діяльність частково фрагментована на дані, алгоритми, інтерфейси. Саме тому під час підготовки фахівців з перекладу важливо враховувати цей момент й, окрім формування навичок *усного* та *письмового* спектру, усвідомлювати свій цифровий прояв, відчувати межі автоматизації й необхідності людських рішень, вчитися працювати з інтерфейсами, нейромережами. Цифрове тіло демонструє розширений функціонал, оскільки реальна пам'ять частково екстрапольована в бази даних, а фізичний голос видозмінений у записах, *voice-over*, навушниках, мікрофонах. Перекладацькі рішення тривають в алгоритмах, що є продовженням стилю перекладача, чия безпосередня присутність пролонгована в профілях, платформах, акаунтах. Цифровий вузол формують *CAT-tools, translation memories, machine translation* + постредагування, *speech-to-text*, автоматичні

субтитри, цифрові профілі перекладача на різних платформах. Отже, ця *нода* ілюструє, що переклад є не виключно людською діяльністю, а розподіленим процесом, у якому певний відсоток агентивності зміщено на алгоритми.

Тілесна нода реалізована через втілену когніцію, а саме дихання, жести, ритм, увагу, афективні стани перекладача. Тут *усне* та *письмове* не дві протилежності, а два полюси єдиного тілесного досвіду, де один ототожнений з присутністю та динамікою, а інший – з дистанцією та структурою. *Interpreting* є тілесним актом, у якому активовані дихання, ритм, павзи, інтонація, погляд, натомість *translation* стає тілесноопосередованим процесом. Тілесність локалізована вже не думкою в голосі, а в тексті між знаками. Усність не зводиться лише до інтуїції, а письмове – до аналітики, оскільки це різні ритми одного процесу; коли ж вони перетинаються, народжується перекладацька концептуальність, яка мислить через тіло. Ця *нода* демонтує уявлення про те, що переклад – це виключно когнітивна або текстова операція, та повертає тілесність як повноцінного агента смислотворення.

Концептуальна нода відповідає за переформатування концептуальних рамок, у яких здійснювано реконфігурацію значень на рівні понять, саме тут найяскравіше проявляє себе нова перекладацька іпостась, у якій перекладач стає концептуальним суб'єктом. Такий статус дає йому змогу ідентифікувати латентний онтологічний й епістемологічний текстовий потенціал, проводити інтеркультурну реконцептуалізацію тощо. Адже метатеорія, на відміну від теорії, вказує на те, що реальні перекладацькі виклики й труднощі мають місце саме на рівні понять, а не слів. Унікальністю цього виміру є те, що тут немає дихотомій і протиставлень, а зони неперекладності вважаються не дефіцитом, а можливістю множинних перепрочитань. Ефект реконцептуалізації працює так, що перекладач не просто перекладає слово, а переносить смисл в концептуальну екосистему *іншого*, видозмінює спосіб бачення, а іноді генерує цілком новий концепт. Саме тут з'являються нові терміни, авторські неологізми, унікальні перекладацькі рішення, екзистенційні зсуви, згодом інтегровані в культуру. На цьому етапі не менш важливою постає функція фільтрації, адже не все

можна переносити буквально й лише опція *концептуальної ноди* може прояснити, що залишити, що приховати, що адаптувати, а що винести як коментар. *Усне* та *письмове* тут взаємодіють, в *interpreting* ця реалізація імпліцитна (миттєві рішення, інтонаційні акценти), тоді як письмовий формат задіює рефлексивний аспект (глосарії, коментарі, редагування й т. ін.), тут концептуальність не тілесно-інтуїтивна, а об'єкт усвідомленого контролю. Це та *нода*, де переклад перестає бути лише мовною операцією, а стає способом мислення, який творить нові горизонти змісту. Редукція цієї ноди зводить переклад до техніки, набору інструкцій, до функції. І навпаки, її активне імплементація перетворює переклад на форму пізнання, перекладача – на концептуального суб'єкта, а перекладознавство – на мультитерсивну метатеорію.

Мультимодальна нода фіксує момент, коли переклад як такий припиняє бути тільки актом вербальності й екстрапольований у вимір процесів крос-канальності впорядкування сенсів. Якщо теорія виходить з припущення, що носієм змісту є мовний знак, й протиставляє *усне* vs. *письмове*, то метатеорія в контексті медіареальності XXI ст. транслює вже інше, оскільки значна частина сенсів реалізовано за межами мовної матриці, бо такі аспекти, як жест, темп, звук, монтаж є паритетними учасниками процесу. Гібридна суб'єктність перекладача працює з асамбляжем знаків, каналів, модусів, а не з текстом як лінійною структурою, а рівень мультимодальності дає можливість відслідковувати цю зміну парадигм. В усному прояві мультимодальність діє через голос / жест / погляд, тілесну локалізацію у просторі, синхронізацію з аудиторією тощо, а в письмовому – через текст і його форматування, параметри шрифтів, колонитулів, відступів тощо. У такому контексті перекладач виконує роль модератора інтерфейсів, котрий синхронізує субтитри з відео, працює з *live-captioning*, взаємодіє з алгоритмами тощо. *Мультимодальна нода* є надзвичайно важливою для осмислення перекладу в цифрових реаліях, візуальній перенасиченості, гібридній комунікації й моделюванні перекладознавства як динамічної конфігурації модальностей, де *усне*, *письмове*, *тілесне*,

цифрове не протиборствують, а сплітаються в цілісній мережі сенсотворення.

Висновки. Узагальнюючи проведені дослідження, зауважимо, що сучасний перекладознавчий вимір перебуває у фазі глибинних трансформацій, які можна окреслити як своєрідний перехід від теорії до метатеорії. У ньому переклад осмислено як складну дисципліну, що вимагає досягнення його як багаторівневої та динамічної системи, екстрапольованої далеко за межі суто лінгвістичного аналізу. Перекладознавство з простору бінарностей переходить у вимір єдності та цілісності, де дихотомічна пара не цілковито нівельована, а переходить у режим взаємополюсів. Тим самим формується бачення, що резонує з ширшими тенденціями сучасної гуманітарної думки, зокрема з постструктуралістськими, постгуманістичними та метамодерними підходами, які акцентують на нестабільності та відкритості будь-яких значень. Особливої уваги набуває й ідея динамічного перекладознавчого

поля, яке конструюють *ноди* (концептуальні вузли, що репрезентують окремі аспекти перекладацької діяльності). Постає певна умовна мережа, яка дає змогу побачити переклад як рухливу систему взаємодій, у якій поєднані різні рівні реальності: від тілесного до цифрового, від усного до письмового, від голосу до письма, від індивідуального до глобального. Однак саме в цій багатовимірності й полягає його сучасна наукова й культурна цінність.

Перспективи подальших досліджень, що впливають із окресленого метатеоретичного бачення перекладознавства, відкривають широкий спектр міждисциплінарних і концептуально новаторських підходів та напрямів. Насамперед доцільним стане заглиблення в ідею перекладознавства як метатеорії, що інтегрує різні епістемологічні підходи. Перспективним також може стати окрема деталізація кожної з окреслених *нод* (дигітальної, тілесної, когнітивної, культурної, інституційної тощо) та аналіз їхньої взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

- Alvstad C., Hild A., Tiselius E. Methods and Strategies of Process Research : Integrative Approaches in Translation Studies. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2017. 222 p.
- Baker M. Translation and Conflict : A Narrative Account. London : Routledge, 2006. 224 p.
- Barthes R. The Death of the Author. *Image-Music-Text*. New York : Hill and Wang, 1977. P. 142–148.
- Bassnett S. Translation Studies. 4th ed. London : Routledge, 2014. 176 p.
- Berman A. The Experience of the Foreign : Culture and Translation in Romantic Germany. Albany : State University of New York Press, 1992. 288 p.
- Cronin M. Translation in the Digital Age. London : Routledge, 2013. 192 p.
- Deleuze G. Difference and Repetition / Translated by Paul Patton. New York : Columbia University Press, 1994. 350 p.
- Deleuze G., Guattari F. Anti-Oedipus : Capitalism and Schizophrenia. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1983. 400 p.
- Díaz-Cintas J., Remael A. Audiovisual Translation : Subtitling. Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. 272 p.
- Derrida J. Des Tours de Babel. *Difference in Translation* / by ed. J. F. Graham. Ithaca : Cornell University Press, 1985. 209 p.
- Foucault M. The Archaeology of Knowledge. London : Tavistock Publications, 1972. 245 p.
- Foucault M. What Is an Author? *Language, Counter-Memory, Practice : Selected Essays and Interviews*. Ithaca : Cornell University Press, 1977. P. 113–138.
- Gadamer H.-G. Wahrheit und Methode : Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. Tübingen : Mohr Siebeck, 2013. 612 S.
- Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Rev. ed. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2009. 283 p.
- Inghilleri M. Interpreting Justice : Ethics, Politics and Language. London : Routledge, 2012. 256 p.
- Kress G., van Leeuwen T. Multimodal Discourse : The Modes and Media of Contemporary Communication. London : Arnold, 2001. 152 p.
- Latour B. Reassembling the Social : An Introduction to Actor-Network-Theory. Oxford : Oxford University Press, 2005. 301 p.
- Nietzsche F. Jenseits von Gut und Böse. Stuttgart : Reclam, 2006. 240 S.
- Pöchhacker F. Introducing Interpreting Studies. London : Routledge, 2004. 248 p.

- O'Hagan M., Ashworth D.** Translation-Mediated Communication in a Digital World. Clevedon : Multilingual Matters, 2002. 160 p.
- Pym A.** Exploring Translation Theories. London : Routledge, 2010. 192 p.
- Ricoeur P.** On Translation. London : Routledge, 2006. 88 p.
- Tymoczko M.** Enlarging Translation, Empowering Translators. Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. 376 p.
- Venuti L.** The Translator's Invisibility : A History of Translation. London : Routledge, 1995. 353 p.
- Wolf M.** Constructing a Sociology of Translation. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2007. 180 p.

REFERENCES

- Alvstad, C., Hild, A., & Tiselius, E.** (2017). *Methods and strategies of process research: Integrative approaches in translation studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company [in English].
- Baker, M.** (2006). *Translation and conflict: A narrative account*. London: Routledge [in English].
- Barthes, R.** (1977). The death of the author. In *Image-Music-Text* (pp. 142–148). New York: Hill and Wang [in English].
- Bassnett, S.** (2014). *Translation studies* (4th ed.). London: Routledge [in English].
- Berman, A.** (1992). *The experience of the foreign: Culture and translation in Romantic Germany*. Albany: State University of New York Press [in English].
- Cronin, M.** (2013). *Translation in the digital age*. London: Routledge [in English].
- Deleuze, G.** (1994). *Difference and repetition* (P. Patton, Trans.). New York: Columbia University Press [in English].
- Deleuze, G., & Guattari, F.** (1983). *Anti-Oedipus: Capitalism and schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press [in English].
- Díaz-Cintas, J., & Remael, A.** (2007). *Audiovisual translation: Subtitling*. Manchester: St. Jerome Publishing [in English].
- Derrida, J.** (1985). Des tours de Babel. In J. F. Graham (Ed.), *Difference in translation*. Ithaca: Cornell University Press [in English].
- Foucault, M.** (1972). *The archaeology of knowledge*. London: Tavistock Publications [in English].
- Foucault, M.** (1977). What is an author? In *Language, counter-memory, practice: Selected essays and interviews* (pp. 113–138). Ithaca: Cornell University Press [in English].
- Gadamer, H.-G.** (2013). *Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik [Truth and method: Fundamentals of philosophical hermeneutics]*. Tübingen: Mohr Siebeck [in German].
- Gile, D.** (2009). *Basic concepts and models for interpreter and translator training* (Rev. ed.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company [in English].
- Inghilleri, M.** (2012). *Interpreting justice: Ethics, politics and language*. London: Routledge [in English].
- Kress, G., & van Leeuwen, T.** (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold [in English].
- Latour, B.** (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press [in English].
- Nietzsche, F.** (2006). *Jenseits von Gut und Böse [Beyond good and evil]*. Stuttgart: Reclam [in German].
- Pöhhacker, F.** (2004). *Introducing interpreting studies*. London: Routledge [in English].
- O'Hagan, M., & Ashworth, D.** (2002). *Translation-mediated communication in a digital world*. Clevedon: Multilingual Matters [in English].
- Pym, A.** (2010). *Exploring translation theories*. London: Routledge [in English].
- Ricoeur, P.** (2006). *On translation*. London: Routledge [in English].
- Tymoczko, M.** (2007). *Enlarging translation, empowering translators*. Manchester: St. Jerome Publishing [in English].
- Venuti, L.** (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. London: Routledge [in English].
- Wolf, M.** (2007). *Constructing a sociology of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 27.03.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026